

ΟΔΗΓΙΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Παρακαλούμε όπως προσδεθείτε: θα συναντήσουμε αντιλογίες. Το θέμα μας είναι ο έρωτας κι ο δρόμος έχει κακοτοπιές.

Κατ' αρχάς ποιός θα μπορούσε έστω και να διανοηθεί να εναντιωθεί στον έρωτα; Κανείς. Όπως όλοι γνωρίζουν, ο έρωτας είναι μια μυστηριώδης δύναμη πλήρους ελέγχου με τεράστια επιρροή πάνω στις σκέψεις και τις αποφάσεις μας για τη ζωή. Ο έρωτας είναι αφεντικό, και μάλιστα απαιτητικό: απαιτεί την αφοσίωσή μας. Εμείς, απ' την άλλη, υποτασσόμαστε εκούσια – ή τουλάχιστον όσο εκούσια υποτάσσεται ένας τρομοκρατημένος υποτακτικός στον παντοδύναμο αφέντη του ή ένας μαθητευόμενος υπηρέτης. Είναι μια νέα μορφή μαζικής επιστράτευσης κι αυτό σημαίνει πως είναι αδιανόητο να σε έχει καλέσει ο έρωτας στο καθήκον, να σου έχουν δοθεί τα παραγγέλματα της μάχης και συ να αρνηθείς να δώσεις σώμα και ψυχή στον ιερό σκοπό. Δεν υπάρχει αντίσταση στον έρωτα επειδή ακριβώς εμείς οι μοντέρνοι είμαστε φτιαγμένοι να λαχταρούμε την ολοκλήρωση, να ορεγόμαστε την ένωση, να έχουμε ανάγκη να λατρεύουμε και να λατρευόμαστε, γιατί ο έρωτας είναι η ουσία της ζωής κι όλα τ' άλλα απλώς κουραφέξαλα. Παρατασσόμαστε μπροστά στις πόρτες του έρωτα, ανυπομονώντας να μπούμε μέσα, σαν τους είλωτες της κοινωνικής ανόδου στην ουρά έξω από κάποιο πριβέ κλαμπ, ελπίζοντας να αποκτήσουμε πρόσβαση στα πολυτελή ενδότερα για να επιβεβαιώσουμε έτσι την αξία μας και να αποδείξουμε το ενδιαφέρον μας στον ίδιο μας τον εαυτό.

Μα δεν υπάρχει κάτι ανησυχητικό σε αυτή την μαζική συμφωνία απόψεων; Είναι πράγματι τέτοια η φύση του ζητήματος που δεν υπάρχουν αντιλογίες και που μόνο μια αλήθεια γίνεται δεκτή; (Ακόμη και οι κυνικοί και οι αντιρομαντικοί: πιστοί μέχρι το κόκαλο.) Σκεφτείτε πως ακόμη και οι πιο αυστηρά οργανωμένες θρησκείες παράγουν ενίοτε κάποιον αιρετικό. Κάθε ιδεολογία έχει τον αποστάτη της. Ακόμη κι οι ιερές αγελάδες βρίσκουν κάποτε το σφαγέα τους. Όλοι εκτός από τον έρωτα.

Εξ ου και η αναγκαιότητα μιας πολεμικής εναντίον του. Οι πολεμικές υπάρχουν για να τσιγκλάνε τα ιερά και όσια μιας κοινωνίας και να αμφισβητούν τη σοφία των προγόνων, ακόμη και σε θέματα ιερά όπως ο έρωτας. Η πολεμική είναι το λογοτεχνικό ανάλογο ενός μικρού εκρηκτικού μηχανισμού τοποθετημένου κάτω από τον καινούργιο σας αναπαυτικό καναπέ. Δεν θα σας τραυματίσει (τουλάχιστον όχι σοβαρά), απλώς θα σας ταρακουνήσει και θα κλονίσει κάποιες πεποιθήσεις. Προσοχή: οι πολεμικές τα λένε έξω από τα δόντια, δεν δίνουν το λόγο και στην άλλη πλευρά. Συχνά υπερθεματίζουν. Προκαλούν και πολύ συχνά χλευάζουν, καθώς μάχονται κάτι τόσο αδιαμφισβήτητο και βαθιά εδραιωμένο, ώστε αυτός είναι ο μόνος τρόπος να ταραξουν έστω και λίγο τα νερά. Ο έρωτας σήμερα ίσως να είναι μια βαριά βιομηχανία, που παρέχει στους υπαλλήλους της και στέγη («οικογενειακή ζωή» σαν να λέμε), αλλά είμαστε τόσο κοινωνικά απονευρωμένοι που καταπίνουμε την ίδια ιστορία ξανά και ξανά χωρίς ερωτηματικά;

Έχετε, παρακαλώ, υπόψη πως η λέξη «κατά» έχει πολλαπλά νοήματα. Οι πολεμικές δεν είναι απαραίτητα χωρίς αντιφάσεις (ούτε και οι συντάκτες τους). Η ρητορική και το συναίσθημα δεν πάνε πακέτο. Συνεχίστε, λοιπόν, την ανάγνωση με πνεύμα αντιλογίας και αμφισβήτησης. Τέτοια είναι άλλωστε η φύση του θέματός μας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(ή «*Νομίζω κάτι μου συμβαίνει*»)

«Θα θέλατε να χορέψουμε;» Έχεις συγκεντρώσει όλη σου τη δίθην ανεμελιά, πείθοντας τον εαυτό σου στιγμιαία (η αυταπάτη δεν είναι κάτι εντελώς άγνωστο σε στιγμές σαν κι αυτήν) ότι τα κίνητρά σου συναγωνίζονται, σε καθαρότητα, το χρυσό της βέρας σου και η αρετή, σε αιωνιότητα, τη δόση του στεγαστικού σου. Έχοντας προχωρήσει σ' αυτή τη μικρή πράξη τόλμης, με το κορμί σου πιεσμένο νευρικά πάνω στον *τύπο* που όλο το βράδυ σου έριχνε ματιές, σταδιακά αντιλαμβάνεσαι μια καταπιεσμένη αλλά όχι και τόσο άγνωστη αίσθηση να σιγοβράζει βαθιά, ένα μακρινό βουητό που ολοένα δυναμώνει, σαν μια μαζική σύναξη ελεφάντων στη ζούγκλα... Χριστέ μου, είναι η *λίμπιντό* σου! Κάποτε γνωστή ως υπέρμαχος της ελευθερίας – τώρα ένα μετανιωμένο, ζαρωμένο πλασματάκι. Από αλαζονικός παραβάτης, υπόδειγμα πολίτη. Από Τζάνις Τζόπλιν, Μπάρνι Μάνιλου μεσα σε λίγες μόνο δεκαετίες. Έχοντας καταπνίξει όλες τις πρωτόγονες, παθιασμένες σου ορμές με δουλειά και οικογενειακή ζωή και έχοντας ανακηρύξει κάθε σωματικό μέλος σου κοινή περιουσία (που πλέον όλο και πιο αραιά καλείται να υπηρετήσει το ολόένα πιο προβλέψιμο συζυγικό αλισβερίσι, αλλά και –ας μιλήσουμε έξω απ' τα δόντια– με πεσμένο πια ενδιαφέρον και χαλαρωμένο πάθος), συνειδητοποιείς ξαφνικά με γδούπο τι ήταν αυτό που σου έλειπε τόσο καιρό. Πότε έγινε το σεξ τόσο, μα τόσο,

βαρετό; Πότε μεταλλάχτηκε σε αυτό το ζήτημα που χρειάζεται να το «παλέψουμε»; Δεν είναι ντροπή; Πόσο καιρό μπορείς να απέχεις όταν δεν θυμάσαι καν να το κάνεις; Και πόσο πιο θελκτικός μοιάζει πλέον ένας καλός υπνάκος από κείνη την παραπροβαρισμένη παντομίμα. Αν και στην αρχή τρωγότανε –αν η μνήμη σου δεν σε απατά–, πριν τουλάχιστον σκάσει μύτη ο σαρκασμός. Ή η απογοήτευση. Ή τα παιδιά. Ή η ιστορία...

Ο υπόλοιπος κόσμος κοπανιέται άγρια με μια άκομψη –τάχα μου– ανεμελιά, σαν σοβαροί ενήλικες σε διακοπές, μέσα στις αναθυμιάσεις του δωρεάν αλκοόλ, αποφασισμένος να πειστεί ότι μπορεί ακόμη «να το κάψει», αδιαφορώντας για την κατάντια του το επόμενο πρωί. (Ίσως να είναι ακαδημαϊκοί σε κάποιο ετήσιο συνέδριο, ευγνώμονες που γλίτωσαν από φασαριόζους φοιτητές και τη στεγνή ζωή της διάνοησης – αν και το επάγγελμα δεν μετράει, το σκηνικό ταιριάζει λίγο πολύ σε όλους.) Και να 'σαι και εσύ λοιπόν, να κουνιέσαι με το ρυθμό, (ελπίζεις) κυριευμένη από έναν εξωτικό αισθησιασμό. Μήπως, μήπως... το απολαμβάνεις; Πάει καιρός που σε κοίταξε κάποιος έτσι, ε; Διάφορα σωματικά και εγκεφαλικά τμήματα επικεντρώνονται σε αυτή τη στενή επαφή με ένα σώμα που δεν είναι του συντρόφου σου – ο οποίος αποθαρρύνθηκε να ακολουθήσει ή ήταν από μόνος του αδιάφορος και...

Άσ' το αυτό, μην το σκέφτεσαι καθόλου τώρα. Αν μπορείς, βέβαια, να αποκαλέσεις *σκέψη* αυτό που συμβαίνει τώρα στο μυαλό σου.

Ίσως δεν ήταν πάρτι. Ίσως να ήταν στο αεροπλάνο, στο γυμναστήριό σου. Ή για τους δέσμμιους της σύγχρονης εποχής –που αλλού;– στη δουλειά. Αυτό που μετράει δεν είναι το μέρος αλλά το να είσαι τόσο αισθησιακά μπλεγμένη σε μια δίνη πιθανοτήτων, εντελώς αποδιοργανωμένη, σε μια κατάσταση τύπου: λες να αρχίζει κάτι καινούργιο; Ένωσες μεταμορφωμένη – ξαφνικά τόσο γοητευτική, επιθυμητή, σαν να ξύπνησες από ένα συναισθηματι-

κό λήθαργο νιώθοντας κεραυνοβολημένη από έναν άγριο πόθο που πίστευες πως έχεις εδώ και χρόνια ξεπεράσει. Μετά ακολούθησε το πρώτο διστακτικό τηλεφώνημα, ένας καφές ή ένα ποτό ή ακόμη –υπό ιδανικές συνθήκες– ένας ολονύχτιος μαραθώνιος συζητήσεων. Πάει τόσος καιρός που κάποιος έκατσε να σε ακούσει με τέτοιο τρόπο. Που γέλασε με τα αστεία σου, κοιτάζοντας τα μάτια σου με τόση λαχτάρα. Που σε συνεπήρε. Τόσος καιρός που είχες να βρεις τον εαυτό σου συναρπαστικό. Όταν αγγίξετε «τυχαία», ένας βασανιστικός πόθος σφηνώνεται σε μυαλό και λεκάνη, αντικαθιστώντας ένα κενό που δεν είχες συνειδητοποιήσει πως υπήρχε. (Ή που είχες μάθει να θεραπεύεις με τα συνηθισμένα καταπραυντικά: από μαρτίνι μέχρι Πρόζακ.) Με κάποιο τρόπο τα πράγματα γίνονται λίγο σοβαρότερα απ' ό,τι περίμενες, απ' ό,τι ενδόμυχα (εντάξει... απεγνωσμένα) επιθυμούσες και τώρα εμπλέκονται *συναισθήματα* –συναισθήματα που δεν ήθελες να έχεις–, γίνεσαι ευάλωτη – κι αυτό σε συνταράζει σύγκορμη και κανονικά δεν θα έπρεπε να αισθάνεσαι έτσι, άλλα μυστηριωδώς νιώθεις και... μήπως τρισευτυχισμένη;

Αυτή η ευτυχία καταδιώκεται από ένα εκρηκτικό μείγμα παραλυτικού άγχους και σπαρακτικής ενοχής. Σαν να σε λούζει ιδρώτας. Ιδρώτας δυσάρεστος και κρύος. Και... Χριστέ μου, τι είναι αυτό;! Άφτρα; Το στομάχι σου τα έχει παίξει, η συνείδησή σου πονά σαν σκληροειδίτιδα με λοίμωξη, έτοιμη να εκραγεί, εκτοξεύοντας τοξίνες και τύψεις. Ένας παράξενος ιός φαίνεται να έχει προσβάλει το, κατά τα άλλα λειτουργικότατο, ανοσοποιητικό σου σύστημα, διαλύοντας τις άμυνές σου κι αφήνοντάς σε ευάλωτη, αλαφιασμένη και ξαναμμένη. Μάλλον έχεις κολλήσει κάποια εξαιρετικά απειλητική μορφή πόθου. (Αυτό που απειλείται είναι η ζωή που τόσα χρόνια ζούσες και που τώρα, πληγωμένη, νιώθεις να της λείπει κάτι πολύ ζωτικό. Η εικόνα αυτού του κενού στοιχειώνει τώρα κάθε σου σκέψη.)

Είσαι από κείνες που *όντως* κάνουν κάτι τέτοια; Βασανίζεσαι κάπως πρόωρα γιατί ακόμη, βέβαια, δεν έχεις «κάνει τίποτα», αλλά ήδη σε μισείς. Αποφασίζεις να μιλήσεις ανοιχτά με το καινούργιο αντικείμενο του πόθου και να την κάνεις με ελαφρά. «Απλώς δεν μπορώ», του εξηγείς γοερά, ενώ μέσα σου σκέφτεσαι ότι στην ουσία μπορείς. Δεν υπάρχουν έγκυρες στατιστικές που να έχουν υπολογίσει ακριβώς το χρονικό διάστημα μεταξύ φράσεων όπως «Απλώς δεν μπορώ» ή «Νομίζω ότι είναι λάθος» και την έναρξη των προκαταρκτικών. Οι κοινωνιογλωσσολόγοι ίσως θα έπρεπε να εξετάσουν την αφροδισιακή τους λειτουργία. Τέλος πάντων, η ενοχή έχει και τα καλά της κατά κάποιο τρόπο. Σε διαβεβαιώνει πως κατά βάθος δεν είσαι κακός άνθρωπος. Οι κακοί δεν νιώθουν ποτέ ενοχές.

Ή μήπως... το χεις ξανακάνει αυτό κάποια φορά ή και κάμποσες; Ίσως να έχεις κάνει τη δική σου μυστική συμφωνία, επιτρέποντας στον εαυτό σου να ξεγλιστράει ενίοτε από τα δίχτυα της μονογαμίας (τίποτα το σοβαρό, έτσι για την πλάκα, πάντα ξεκάθαρη με τον άλλο), για να μπορείς μακροπρόθεσμα να είσαι πιστή, τηρώντας εκείνους τους προπολεμικούς όρκους όσο μπορείς, κόντρα σε όλα τα άλλα. Το «όλα τα άλλα» δες το σαν συντομογραφία. Για κάθε παραστράτημα που δεν επιδίωξες ή τη φθαρμένη πια λίστα με τις προσβολές που κουβαλάς πάντα μαζί σου ή τις ολοένα περισσότερες ερωτικές απορρίψεις (καθεμιά και μια μικρή, αλλά μακρόβια πληγή στην ευαίσθητη πλευρά του εαυτού σου) ή ακόμη... φτάνει! Συμπλήρωσε μόνη σου. Και μέχρι εδώ καλά τα πήγαμε (χτύπα ξύλο!)· δεν έγινε καμιά μεγάλη καταστροφή (εξαιρώντας τις αλληλοκατηγορίες και τις συνηθισμένες στιγμές αμηχανίας) γιατί κατά βάθος είσαι στην ουσία είσαι άτομο αξιοπρεπές και τίμιο και δεν θες να πληγωσεις κανέναν· και βέβαια τον αγαπάς το σύντροφό σου ή τουλάχιστον δεν φαντάζεσαι τη ζωή σου μακριά του (ή την αναστάτωση, το άγχος και την κοινωνική κατακραυ-

γή που συνεπάγεται ο χωρισμός). Αλλά χρειάζεσαι... βέβαια το τι εσύ χρειάζεσαι δεν μας απασχολεί, ε; Και δεν είναι μια κουβέντα που έχεις σκοπό να κάνεις με τον εαυτό σου (ίσως άμα μπουνε τα παιδιά -αν υπάρχουν- πανεπιστήμιο, αλλιώς ας το αναβάλουμε για κάποια αδιευκρίνιστη στιγμή στο μέλλον). Γιατί ποιος ο λόγος να ανοίξεις τώρα αυτό το κουτί της Πανδώρας; Αφού ξέρεις καλά πως η Πανδώρα δεν είναι πρόθυμη να το κλείσει από μόνη της. Και το τελευταίο πράγμα που χρειάζεσαι είναι να βρεθείς μες στα σκατά. Ή να σε λέει ο κόσμος καριόλα ή εγωίστρια σκύλα που δεν σκέφτεται τίποτα παρά τον εαυτό της ή να επιστρατεύσει κάποιο αντίστοιχο όρο, που μια απειλούμενη κοινωνία χρησιμοποιεί για να εκφράσει την ηθική καταισχύνη.

Ασχέτως περιγραφής, είσαι εδώ, με το πόδι μετέωρο, έτοιμη να καταπατήσεις μια απ' τις σοβαρότερες βιβλικές εντολές, έτοιμη για το ντεμπούτο (ή την επανεμφάνιση... πονηρούλα) στη μυστική υπόγεια μασονία κατά του γάμου, που χωρίς ντροπή βουλώνει τις σωληνώσεις της κοινωνίας με τους βρομερούς, ρυπαρούς της πόθους. Δεν έχεις ιδέα τι κάνεις ή πού θα σε βγάλει (εδώ μάλλον χρειάζεται η επιλεκτική λησμονιά της προηγούμενης φοράς), αλλά θα έκανες τα πάντα για να συνεχίσεις να αισθάνεσαι τόσο... ζωντανή.

Και τόσο... *πειραματίστρια*. Η μοιχεία για τον έρωτα είναι ότι ο δοκιμαστικός σωλήνας για την επιστήμη: ένα σκεύος για πειραματισμούς. Ένα τρόπος να διατυπωθεί μια υπόθεση, ένας τρόπος να αυτοσχεδιάσουμε: «*Τι θα γινόταν αν...;*» Ή να πάρει κανείς ένα νοητό ρίσκο. Όπως κάθε πείραμα μπορεί να καταλήξει σε αποτυχία ή, ως εκ θαύματος, σε μια γιατρεία. Μετουσίωση ή πιθανή έκρηξη. Ή και τα δυο μαζί. Κάτι καινούργιο ίσως ανακαλυφθεί ή κατανοηθεί. Μπορεί να είναι η επόμενη μεγάλη ανατροπή στο χώρο της ηθικής. Ή απλώς μια μεγάλη φούσκα. Ποτέ δεν ξέρεις όμως πριν αρχίσεις, έτσι δεν είναι;